

La música i l'aristocràcia bisbalenca del set-cents

Quan l'any 1986 vaig començar en aquests programes de l'Aplec els articles de temes històrico-musicals a la Bisbal, vaig pensar fer una mena de tríptic explicant l'ambient musical a la nostra població durant el segle XVIII. Així se'n va publicar un sobre la música religiosa ("Notícia d'una composició musical a la Bisbal del segle XVIII", 1986) i un altre de la música popular ("Músics, cobles i balls populars a la Bisbal setcentista", 1987). Interromput l'any passat, enguany reprenc el "tríptic", cloent-lo amb el tema de la música a les cases senyoriales bisbalenques d'ara fa prop de dos-cents anys.

NO

LA NOBLESA

Els nobles bisbalencs destaquen per la seva importància numèrica si els comparem amb els d'altres poblacions de la comarca on eren gairebé inexistents.

El nombre de famílies amb títol nobiliari oscil·la entre disset i vint-i-quatre durant el segle XVIII. En general són cavallers-donzells i ciutadans honrats de Barcelona. Basen la seva economia en les rendes de la terra. Els de més categoria, a més de la propietat dels masos, tenien jurisdicció sobre viles i territoris; aquests són els descendents d'antigues nissagues medievals o bé d'altres que adquirien drets feudals per la compra de baronies i senyories, per tal de poder cobrar els delmes i altres imposicions pròpies dels privilegis nobiliaris a l'Antic Règim.

Algunes famílies havien deixat la Bisbal com a residència habitual; alternaven, però, la vida a Girona o a la capital catalana amb llargues estades al seu casal bisbalenc. La majoria restava tot l'any a la vila i hi mantenien la casa pairal oberta amb el mateix lluïment de sempre.

ELS CASALS

La casa senyorial continua amb l'estructura i el mobiliari d'època renaixentista: caixes de núvia de fusta tallada o de cuir clavetejades, llits tornejats, cadires i sillons de cuir, etc. Repassant els inventaris de béns d'aquell període hom se'n adona, però, que n'hi ha que ja han fet el canvi cap a la moda francesa: calaixeres, llits policromats de peu de gall, sofàs i sillons encoixinats, cònsols abombades, etc.

L'estructura interior d'aquests habitatges correspon al sistema de vida dels seus propietaris. La sala n'és la peça que té més interès. És el lloc on els senyors hi celebraven les festes i recepcions, en algunes de les quals s'hi aplegava un bon nombre de gent convidada. Per

això a l'entorn de la sala hi trobem sempre les habitacions amb alcova. En diades de gran festa hom tancava la cortina o la vidriera que aïllava del dormitori pròpiament dit o alcova la resta de l'habitació, que convertida en saleta s'utilitzava com a anexe de la sala principal. Aquesta, a més era fàcilment comunicable amb una eixida i amb l'hort, la qual cosa era de molta utilitat a l'estiu, durant els saraus nocturns.

Façana de la Plaça del casal dels Miquel-Vilaplana, barons de Púbol, on, al segle XVIII, s'hi celebraven importants concerts i saraus musicals, quan era festa grossa o s'hi festejava algun esdeveniment.

(Foto Quim Tor).

Vidriera d'estil rococó que separa l'alcova de la saleta, en el dormitori principal de la casa Miquel.

A la sala gran i a aquestes saletes s'hi aplegava un bon nombre de convidats de l'aristocràcia i la burgesia bisbalenques quan els barons de Púbol hi oferien les recepcions i festes que es feren famoses a la Bisbal setcentista.

(Foto Quim Tor).

ELS SARAUS

Tenim varies notícies que ens indiquen que l'aristocràcia de la Bisbal acostumava celebrar balls (dits saraus) o recepcions i concerts. Les dades anteriors a 1792 són, en aquest sentit, escasses: sabem que durant les festes d'inauguració de l'església de la Pietat, l'any 1788, una dama veïna de la capella, Emmanuela de Vinyavella, oferí una gran recepció i un ball a la gent "distingida" i a les autoritats de la vila, al seu casal conegut més tard per casa Niu-bó; en un informe que s'envià al magistrat Francisco de Zamora, l'any 1790, es diu que per la festa major les famílies nobles organitzen balls als seus casals "... separándose en estos la gente de alguna distinción de los menestrales que lo forman aparte"; també es feien balls en els casaments de les cases més adinerades.

Per contra, les dades que tenim a partir del 1792 ens expliquen més coses sobre aquests costums senyorials. Sobresortien els saraus dels Miquel, barons de Púbol, al seu casal de la plaça i els dels Marimon-Vilossa, cavallers que tenien la casa pairal on ara hi ha la Torre Bisbal. Però hom esmenta també els dels Ciurana, al carrer dels Tarongers, i els dels barons de Foixà (amb casa a l'actual Foment Catòlic) quan eren a la Bisbal.

LA MÚSICA

Les cases més importants de la Bisbal tenien clavicèmbal (dit també espineta). Quan s'hi celebrava un ball de més categoria es contractaven músics locals, tanmateix quan s'hi organitzaven concerts hom feia venir músics de Girona i d'altres llocs més allunyats.

Dels concerts nocturns en deien "serenades" o sigui la serenata un xic diferent de com l'entenem nosaltres. Es feia a l'aire lliure, normalment a l'estiu en les eixides i horts i s'hi prenia un refresc. La serenata homenatjava una persona que feia temps era fora de la vila, quan hi tornava o per donar la benvinguda a algun personatge foraster quan visitava la Bisbal o com a salutació als caps i oficials dels Regiments de Cavalleria que arribaven de nou. Tenien fama en aquell temps les "serenades" a l'eixida i hort dels Ciurana. Els concerts més brillants foren els dels barons de Púbol i els de Foixà, dues potents famílies emparentades però renyides per qüestions d'herències. La competència entre ambdues es reflectia en la qualitat dels concerts i l'espectacularitat de llurs saraus.

No tenim cap notícia sobre les composicions musicals que s'interpretaven en els concerts senyorials bisbalencs. En canvi sabem que hom contractava músics de flauta, viola, violoncel (la "viola da gamba"), oboè. ... o també de guitarra i llaüt, etc. Serien, doncs, composicions per a quartets, quintets i altre tipus de música de cambra.

UN EXEMPLE DEL 1792

Aquest any s'instal·laren a la Bisbal uns quants nobles fugitius de la França revolucionària, anomenats "expatriats", d'entre els quals tota la família del Mariscal de França Gerard de Laborie, comte de Champagne, que arribà a la Bisbal amb la seva corrua de carruatges i criats. La muller del comte va tenir aquí un fill que van batejar a l'església parroquial el 7 d'agost. L'esdeveniment va ser celebrat amb magnificència. Hi va haver un àpat i un ball a la gran sala de casa els barons de Púbol. S'obrí el ball amb un minuet que iniciaren els padrins del nou nat: Caterina, filla del comte de Bertier i François-Humbert de Lavergne, cavaller de Cerval, Mariscal de França, expatriats francesos ambdós. El sarau va consistir en un seguit de pavanès, minuets i contradanses i també la famosa "varsovienn", una mena de mazurca que els moralistes de l'època trobaven massa atrevida en ser un ball en que la parella s'agafava.

Rajoles catalanes del S. XVIII on s'hi pot veure un grup aristocràtic ballant una contradansa.

A la nit s'oferí una "serenade" i refresc en honor de la família del comte de Champagne a l'hort i eixida de casa els Ciurana. Els músics de la Bisbal i els vinguts de Girona i Olot foren: quatre violins, un violoncel, dues flautes, un fagot i un oboè. Lluís de Ciurana, l'hereu de la casa, acompanyà al clavicèmbal a Caterina de Bertier, la jove padrina, que cantà cançons del seu País. Els refugiats francesos estaven "... meravellats de los favors i compliments que los fan aquí", del luxe de les festes i de la bona educació i prestància dels nobles bisbalencs.

Per les notícies d'aquest mateix any 1792 sabem que l'aristocràcia local es reunia en una casa o altra cada diumenge. Hi havia tertúlia, hom prenia xocolata, es jugava a cartes, es recitaven poesies o es cantaven cançons de moda. S'acabava la jornada amb un ball amenitzat pel clavicèmbal, tocat pels mateixos assistents a la festa. Només es llogaven músics quan era una festa grossa: Nadal, Pasqua, la Festa Major, Corpus, etc., quan s'havia d'honorar algun personatge visitant o el dia que hom celebrava algun esdeveniment important.

JORDI FRIGOLA I ARPA